

KÜLTÜREL MAZİDE KADIN SEMBOLÜ

Eli Belinde Motifi

Kültür ve sembollerin ilişkisi bağlamında çalışmanın odak noktası olan “eli belinde motifi”nin Türk kültüründeki anlamı da bereketi simgelemesi açısından önem taşır.

Hatice ALTUNOK

Doç. Dr., JSGA Güvenlik Bilimleri Fakültesi

Zeynep Zişan ESER

Yüksek Lisans Öğrencisi, JSGA Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Semboller belli bir topluluğu, işi, anlayışı, amacı, duyguyu anlatmaya ve aktarmaya yarayan işaret, sözcük, resim, cisim gibi çoğaltılabilen her şeyi kapsar. Sembol bazen bir şehir, bazen bir bina, bazen bir tişört, bazen bir işaret olabilir. Tarih öncesinden günümüze kadar sembol, insanlığın ortak ifade biçimi olmuştur. Anlam, içerik ve kavram ile ifade bulan sembol, gelişim süreci içerisinde birçok terim ile birlikte ele alınmış; filozof, sanatçı ve sanat tarihçileri sembol ve anlatım biçimi üzerine çeşitli görüşler sunmuşlardır (Oyma, 2019: 7).

Sembol, kendisi dışındaki hakikate işaret eder, ancak söz konusu hakikati de hiçbir zaman tam olarak karşılayamaz. Dolayısıyla işaret ettiği anlam ve hakikatten etkilenir. Benimsenmiş bir sembolün değiştirilmesi veya yok edilmesi oldukça güçtür. Sembolün çok tekrarlanması onu tüketmez aksine kalıcılığını da artırır. Bunun nedeni, sembolün doğduğu kültürün özelliklerini taşımasından kaynaklanmasıdır (Kızıl, 2018). Sembolün ortaya çıktığı kültürün özelliklerine sahip olması onun kaynağını da belirtir. Her sembol doğduğu coğrafyaya göre; dil, kültür, tarihsel tecrübeler gibi birçok etkene göre şekillenir (Kızıl, 2018: 1321). Belirli bir kültürün sembolleri başka bir kültür ile karıştığında benzeşir, yeniden biçimlenir ya da bazı kültürel semboller diğerlerini asimile eder. Bunların da ötesinde bazı semboller evrensel bir nitelik kazanır. Kültürel semboller, kültüre ait değerlerin gelecek nesillere değişmeden aktarılmasında önemli bir yere sahiptir ve bu anlamda

koruyucu güç unsuru olarak da değerlendirilir (Eğinli, Nazlı, 2018: 56).

İnsanların hayatının bağlı olduğu zaruri koşullar da üretilen sembolleri etkilemiştir. Örneğin iklim veya toprağın önemi vurgulanmak istenmişse kuraklığa karşı yağmuru, kıtlığa karşı bolluğu temsil eden motiflere veya kötü hasadı engelleyecek semboller ortaya çıkarılmıştır. İlk toplumlarda insanların hayal gücü o dönemin insanlarını en fazla etkileyen şeyleri resmetmeleriyle anlaşılmaktadır. Bu açıdan ilk sanat eserleri kadını simgeleyen mağara resimleri ve heykeller olmuştur. Dolayısıyla tarih öncesinin ilk sanat eserlerinin temeli kadın olmuştur. İnsanlığın çok eski dönemlerine ait oldukları düşünülen heykellere ‘şişman venedüs’ adı verilmiş ve kadınları simgelediği kabul edilmiştir. Yine şaman kültürlerde kamasallığı yöneten, çatışmaları çözümlen, şifacılığı ve kehanetleriyle bilinen kadın, sembollerde de yer almaktadır. Doğurganlığın simgesi, arabulucu ve gerilimleri ortadan kaldıran etken olarak kadına vurgu yapılmıştır. Türk kültüründe önemli bir yeri olan “eli belinde motifi” de bu bağlamı taşıyan sembol örneğidir (Arık, 2009: 187; Bendason, 1991: 9).

Türk mitolojisinde kadın sembollerinin; dişi kurt, gökten ışıkla inme, ağaç kavuğundan çıkma gibi farklı tasvirlerle ifade edilmesi, doğan çocuğun aile ismini anneden alması gibi unsurlar Türk toplumunda ana erkil niteliği ve kadının temsil ettiği gücü göstermesi açısından önemlidir (Gömeç, 2012: 32). Destanlarda kadını

Türk mitolojisinde kadın sembollerinin; dişi kurt, gökten ışıkla inme, ağaç kavuğundan çıkma gibi farklı tasvirlerle ifade edilmesi, doğan çocuğun aile ismini anneden alması gibi unsurlar Türk toplumunda ana erkil niteliği ve kadının temsil ettiği gücü göstermesi açısından önemlidir.

sembolize etmesi açısından, Türkler tarafından saygı duyulan ve birçok farklı anlam yüklenen, dişi bir kurtun (Börü, Aşına) yer aldığı görülmektedir. Bunun sebebi, kadının Türk milletini koruma, besleme ve kılavuzluk etmek gibi güç ve itibar gerektiren işler yaparak bir simgeye dönüşmesi söylenebilir (Gömeç, 2009: 205). Örneğin kurttan çoğalma, özellikle Ergenekon (Ergenekun) destanında olmak üzere başka destanlarda da karşımıza çıkmaktadır.

“Eli belinde motifi” gibi Türk kültür tarihinde kadını simgeleyen birçok unsur ve motif bulunmaktadır. İlk çağlardan başlayarak doğurgan özelliği nedeniyle kadın bereketi sembolize etmiştir. Sembolü ay olan Tanrıça Kibebe (Kybele) öne çıkan örneklerden arasındadır ve “Toprak Ana” şeklinde ortak bir anlama karşılık gelmektedir (Alp, 2009: 32-33). Türklerde, bu ifadeyi kutsal kabul ettikleri merkezlerden biri olan Ötüken için hem “toprak ana” hem de “ana yurt” şeklinde kullanılmaktadır. Birçok kültürde rastlandığı üzere “Ay” sembolü, Kibeleden başlayarak Oğuzlara kadar kadınların sembolü olagelmıştır. Oğuz Kağan Destanı’nda, “Ay Kağan” olarak belirtilen kişinin Oğuz Kağan’ın annesi olduğu bilinmektedir (Gömeç, 2009: 48-51). Ay kelimesi, isim olarak verilmesinin yanında destanlarda sıkça kadınları simgeleyen bir kavram olarak karşı-

mıza çıkmaktadır. Ay, Türk dillerinde de günlük kullanımda yerini almıştır. Örneğin, Kırgızca, Tatarca ve Nogayca gibi dillerde “apakay” kelimesi bembeyaz anlamına gelmektedir. Apakay, Tatarca ve Nogaycada ise kadın anlamında kullanılmaktadır.

Türk kültüründe kadının doğurganlığı dolayısıyla evlilik, aile ve neslin devamındaki rolü Türk dilinde de kendini göstermektedir. Türklerde başlangıçta anneye “ög”, babaya “kang” denilmekteydi (Gömeç, 2012: 38). Günümüzde “ög” kelimesinin anlamlarından birinin de doğum ile ilgili olduğu söylenmektedir (Ayan, 2011: 113). Bu açıdan bakıldığında Türklerde kadını ve doğurganlığını simgeleyen kavramların kullanıldığı görülmektedir.

Kültür ve sembollerin ilişkisi bağlamında çalışmanın odak noktası olan “eli belinde motifi”nin Türk kültüründeki anlamı da bereketi simgelemesi açısından önem taşır. Bu motif bereketi karşılayan üreme, çoğalma, ve artmayı simgeler şeklinde yine kadının değerini göstermesi açısından önemlidir. “Eli belinde motifi”nin üreme, çoğalma ve artmayı simgeler şeklinde, çift veya çok yönlü simetrik kurgu içinde yorumlandığı ve motiflerin birçok birimden oluştuğu görülür. Ejder, balık motifleri hayvansal motiflere; eli belinde, koç boynuzu geometrik motiflere; buğday, arpa, nar, haşhaş, kavun, incir, üzüm, dut gibi çok taneli bitkiler de aynı şekilde bitkisel motiflere örnek olarak gösterilebilir. Bu motifler;

halı, kilim, dokuma, baskı ve işleme gibi Türk tekstil sanatının tarihsel ve günümüz örneklerine içerdikleri anlamlar ile güç katmaktadır (Arık, 2009: 188). Türk kültüründe dişiliğin bir sembolü olan “eli belinde motifi”nin iç kısmında bulunan göz motifi de kadını temsil etmektedir (Akpinarlı ve Arslan, 2018: 67).

“Eli belinde motifi” dışında kadını sembol olarak gösteren motifler arasında “ağaç motifi”de yer almaktadır. Ağaç, Türk bozkır kültüründe oldukça önemli bir yere sahiptir. Ağaç simgesi kimi zaman kökleri sebebiyle hayatı veya ölümü kimi zaman da soyun çoğalmasını temsil etmiştir. Türk kültür tarihinde önemli yeri bulunan kadın ve ağaç arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran tasvirlerin olduğu bilinmektedir. Bu tasvirlerde kadın ve ağacın birleştirilerek kullanıldığı görülmektedir. Oğuz Kağan Destanı’nda, Oğuz’un evlendiği kadının bir gölün ortasında bulunan ağaç kavuğunun içinden çıkması buna örnek verilebilir (İskenderzade, 2007: 332). Ağaç, kökleri ve dalları itibarıyla kadının hayat vermesini ve çoğalmasını da simgelemektedir. Kadını sembolize etmesi açısından kullanılan bir diğer motif ise, Türk sanatında ve mimarisinde yer alan “altı kollu yıldız” motifindeki sivri ucu alttaki üçgendir. Bu geometrik şeklin son hali bereket sembolü olarak ifade edilmektedir (Kalan, 2011: 98’den akt.: Öz Çelikbaş, 2018: 62). Kilim işleminde kullanılan “kuş motifi” de anlam itibarıyla değişiklik gösterse de; ha-

ber, mutluluk ve gücü temsil etmektedir (Konuk, 2009: 172'den akt.: Balkanal, 2019: 349). İşlenen kuş tasviri kadını özdeşleştirilmektedir (www.egitim.tarimorman.gov.tr).

“ELİ BELİNDE MOTİFİ” HAKKINDA

İnsanlığın ince, duyarlı, şefkatli, becerikli yönünü simgeleyen kadın, Türk kültüründe doğurganlığı çoğunlukla “eli belinde motifi”yle temsil edilmiştir. Anelik, doğurganlıkla özdeşleştiği gibi çocukları korumak, yaşatmak gibi kutsal uğraşların simgesi olup, çok çocuk sahibi olmak, evine bereket getirmek gibi düşüncelerin göstergesidir. “Eli belinde motifi”nin “Umay Ana” motifi ile ilişkisi vardır. Türk mitolojisinde Umay; kadın, doğum ve çocukların koruyucusu dişi bir tanrıçadır. Farklı yörelerde farklı isimlerle anılarak betimlenen bu motif, Anadolu’da Selçuklu Devleti döneminden itibaren halı ve kilimlerde, dokuma örtülerinde ve işlemlerde yaygın olarak yer almaktadır (Arik, 2009: 188-189; Deniz, 2010: 56).

Doğurganlığı, anneliği ve dişiliği simgeleyen “eli belinde motifi”, kilim ve halılarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunlarla birlikte motif dokuma eşyalarda ve çuvaların üzerinde de görülebilir. Anadolu’nun büyük bir bölümünde “eli belinde motifi” bulunan öğelerin kullanmasının aileye mutluluk getirdiğine inanılmıştır. Anadolu’da kullanılan tüm motiflerde olduğu gibi, eli belinde motifinin kullanımında da temel tasarım her zaman aynı olsa da, farklı versiyonlarının görülmesi mümkündür (www.kulturportali.gov.tr). Anadolu Motifleri Sergisi Kataloğu’nda, Anadolu’da dokunan halı ve kilimler üzerinde yer alan motifleri inceleyen Güran Erbek, el ve parmak motiflerini korunma ile ilgili motifler arasında, “eli belinde motifi”ni ise doğum, çoğalma, doğur-

ganlık ve bereket konulu motifler arasında göstermiştir (Erbek, 1986: 4’den akt: Aydoğan, 2019: 147).

Türk el sanatlarında, halı ve kilimcilik sanatında evin bereketi, uğuru istemiyle belirli doğurganlık ve bereket sembollerinin kullanıldığı görülür. “Eli belinde motifi”, tarak gibi motiflerle birlikte bulunan el ve parmak motifleri kadının kutsallığına, doğurganlığına ve yaşam enerjisine atfedilen semboller arasındadır (Aydoğan, 2019: 163). El sanatları ürünlerinin süslenmesinde kullanılan motifler, insanların yaşadıkları olaylar karşısında duygu, düşünce ve yaşayışlarını yansıtan en önemli öğelerdir. Türk kültüründe önemli bir yeri olan, “eli belinde motifi” bitkisel, hayvansal ve geometrik motifler arasında yer almakta ve yaşamı simgelemektedir. Yüzyıllar geçse de anlamları değişmeyen motifler, el sanatlarının her alanında kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir (Kayabaşı vd., 2016: 60). El sanatları ve sanat eserleri aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan bu motifler kültürel olarak benimsenmiştir.

Batı-Avrupa kültüründe kadının konumunu gösteren örnekler ek olarak Çin kültüründe Antik Çağlara dayanan kadın-erkek ilişkisini de tanımlayan Yin ve Yang sembolü konu bağlamında ele alınabilir. Yin ve Yang sembolü, temelde siyah ve beyaz olmak üzere iki renkten oluşmaktadır. Yin tarafının dişiliğe, Yang tarafının ise erilliğe karşılık geldiği bilinmektedir (Schuon, 2016: 93’ten akt.: Aslan, 2021: 1204). Ayrıca dişil karşılığının yanı sıra yin, karanlığı ve pasifliği eril özelliğinin yanı sıra yang da aydınlığı ve aktifliği sembolize etmektedir (www.worldhistory.org). Günümüzde oldukça popüler olarak kullanılan daire ve artı sembolünün kökeni incelendiğinde, Yunan ve Romalıların Afrodite, Latinlerin Venüs olarak adlandırdığı başlangıçta ışık tanrıçası olarak anılan, bu sebeple çoğalma-

nın simgesi olarak görülen ve ilerleyen dönemlerde aşk, güzellik, cinsel arzu tanrıçası olarak bahsedildiği görülmektedir (Can, 2016: 92; Rosenberg, 2014: 34). Bir başka görüşe göre de Venüs’ün en parlak gezegen olması sebebiyle Batı kültüründe bu sembol kullanılmaya başlanmıştır (Gibson, 2017: 215). Ayrıca Hristiyan sanatında karşımıza çıkan ölü kadın betimlemelerinin de tanrıça Venüs’e benzetildiğinden bahsedilmektedir (Eliade, 2017: 149). Venüs sembolünün, Avrupa tarihinde kullanılmış olan başka semboller ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Buna örnek olarak, tarih öncesi dönemlerde Avrupa topraklarında yaşamış olan Keltlerin, kelt haçı ve Avrupa’da kral ve kraliçelerin hükümdarlık sembollerinden olan, küre şeklindeki taç üzerinde Hristiyanlığın sembolü olan artı işaretinin bulunması gösterilebilir. Avrupa ve Çin kültüründe önemli bir yeri olan ve diğer kültürlerde de kullanılan sembollerin kökenleri ve anlamları doğdukları kültürlere özgüdür. Kuşaktan kuşağa aktarılan ve özellikle Türk kültüründe yer alan “eli belinde motifi” coğrafyamızın kültürel birikiminin bir ürünü olan kadın sembolü olarak öne çıkarılabilir.

Türk kültüründe sembol, simge, motif gibi unsurların köklerinin geçmişe dayandığı görülmektedir. Bu yazı kapsamında ele alınan “eli belinde motifi”nin tarihsel süreç sonucunda meydana geldiği anlaşılmaktadır. Kadına verilen değer hangi tarihte olursa olsun Türk yazı, mimari, sanat ve edebiyat alanlarında kendisini göstermektedir. Eli belinde motifi gibi diğer geometrik motiflerin, benzerlik bakımından Türklerin kullandığı ilk alfabe olan Köktürk ve devamında Uygur alfabelerinden etkilendiği söylenebilir. Devam eden süreçte Anadolu coğrafyasına gelen Oğuz boylarını temsil eden damga (tamga)’ların “eli belinde motifi” ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Tüm bunlar bir

bütün halinde incelendiğinde Türk kültür tarihinin gelişiminin sanat eserleri ve el sanatlarına dolayısıyla motiflere yansıdığı görülmektedir.

Kadın için kullanılan daire ve artıdan oluşan sembol ya da bunun gibi diğer semboller yerine, kültürümüzde büyük bir mazisi olan “eli belinde motifinin” öne çıkarılması (Bulut, 2021), milli kültürleri zayıflatan kültürel akımlar karşısında kültürel özgünlükleri sürdürülebilirliği sağlayabilir. Bu ve buna benzer çabalar, yukarıda belirtildiği gibi sembollerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan koruyucu güç rolünü öne çıkartmaktadır.

KADINLA İLGİLİ PROGRAMLARDA “ELİ BELİNDE MOTİFİ”NİN ÖNE ÇIKARILMASI

“Eli belinde motif”ne son yıllarda dikkat çekilen programlar arasında 2021 yılında Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı bünyesinde 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü kapsamında düzenlenen program yer almaktadır. Program, Emine Erdoğan Hanımefendi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Program kapsamında Tuğgeneral Murat Bulut yaptığı konuşmasında kadını temsil ettiği kabul edilen Roma mitolojisine dayanan daire ve artı işaretinin birleşmesiyle oluşan sembolün yerine, Türk kültüründe yer alan “eli belinde motif”nin kullanılabileceğine vurgu yapmıştır (www.jsga.edu.tr).

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi’ndeki 2021 yılı Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programının afişinde ve Akademi bünyesinde bulunan Güvenlik Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Kadına Şid-

det Üzerine JSGA’dan Notlar” isimli çalışma kapağında da eli belinde motifini kullanılmıştır.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi bünyesinde 2022 yılında düzenlenen 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Programının afişinde de, 25 Kasım 2021 tarihli Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Mücadele Günü programında dikkat çekilen “eli belinde motif”ne yer verilmiştir. Programa katılanlara eli belinde motifli kupalar takdim edilmiştir. Bu sayede motifin kullanım alanı artırılmış, görünürlük ve bilinirlik kazanmasına katkı sunulmuştur.

Eli belinde motifinin 2022 yılı içerisinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından da 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Programında kullanıldığı görülmektedir. Bakanlığın hazırladığı “Kadının Gücü Türkiye’nin Gücü” adlı Beştepe Kongre Merkezinde düzenlenen programa Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Emine Erdoğan Hanımefendi katılmıştır. Programda sürdürülebilir kalkınma için kadının güçlendirilmesi gerektiği vurgusu ön planda tutulmuştur. Program kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık, Emine Erdoğan Hanımefendi’ye uğur, bereket, kısmet, mutluluk ve dişilliği sembolize eden “eli belinde motif”nin işlendiği bir kilim hediye etmiştir. Bakan Yanık, üreten ve çalışan kadını sembolize eden bu motifin, bundan sonra gerçekleştirilecek etkinliklerde de kadın figürünü temsil etmek için kullanılacağını belirtmiştir.

(Kaynak: www.aile.gov.tr)

Kadını sembolize eden eli belinde motifinin öne çıkarıldığı programlar incelendiğinde 2022 yılı içerisinde İstanbul Kongre Merkezi’nde 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü kapsamında düzenlenen program karşımıza çıkmaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık’ın katılım sağladığı programda, Cumhurbaşkanı Erdoğan konuşmasında, Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Mücadele Günü dolayısıyla tüm kadınların mücadelelerinin

yanında olduğunu belirterek, Türkiye’de kadına yönelik şiddetin önüne geçilmesi konusunda önemli çalışmalar yapıldığını dile getirmiştir. Bakan Yanık ise 2002’den bugüne Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadelede çalışmalar yapıldığını ifade etmiştir. Güçlü kadın, güçlü aile, güçlü Türkiye vurgularının yapıldığı konuşmalar sonrasında Bakan Yanık, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a ve eşi Emine Erdoğan Hanımefendi’ye eli belinde heykelinin bulunduğu hediyeyi takdim etmiştir (www.aile.gov.tr).

Yapılan programlara ek olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sos-

yal medya hesabında 8 Mart 2022 tarihinde paylaşılmış olan “Kadının Gücü Türkiye’nin Gücü” temalı videoda “eli belinde motifi” kullanılmıştır. Ayrıca paylaşımında uluslararası ve ulusal düzeyde kadının, ailenin güçlendirilmesi ve şiddetin önüne geçilmesi gibi konularda atılan adımlardan bahsedilmektedir. Kadının eğitim, iş gücüne katılımı, parlamento, bürokrasi, yargı, yurtdışı görevi, akademisyen görevlerinde bulunma oranları yıllara göre karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Kadınlar günü dolayısıyla hazırlanan paylaşımında kadınlar özelinde sunulan fırsatlar ve sosyal hizmetlerden de bahsedilmektedir.

(Kaynak: www.instagram.com/tv/)

2021 ve 2022 yılı içerisinde düzenlenen kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınlar günü programlarında, tarihsel olarak bilinirliği olan eli belinde motifinin kullanımına dikkat çekilmiştir. Bahsedilen programların kültürel maziye sahip bir sembol olarak eli belinde motifinin hatırlanması ve aktarılması konusunda zemin oluşturduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

ALP, K. Ö. (2009). Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş. Eflatun Yayınevi, Ankara.

AKPINARLI, H. F., ARSLAN, A. (2018). “İç Anadolu Bölgesi Düz Dokuma Yaygıllardaki Figürlü Bezemelerin İncelenmesi”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 11(23), 60-76.

ARIK, S. (2009). “Türk Kültüründe Bereket Motifleri Ve Tekstillerde Yansıması”, Uluslararası Ahmet Yesevî’den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyükleri Sempozyumu Bildirileri, Romanya.

ASLAN Y. (2021). “Daire Simgesi Ve Kutsal Bağlantıları Üzerine: Manevi Temelde Aşkın Bir Üretim”. Sanat Tarihi Dergisi, 30(2), 1191-1219.

AYAN, D. (2011). “Öğ”den “Anne”ye: Türkçe Söz Varlığı Anne. Aile ve Toplum, 7(26), 111- 116.

AYDOĞAN, H. A. (2019). “Türk Halk İnanış Ve Uygulamalarında El Sembolü”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

BALKANAL, Z. (2019). “Türk Kültürünün Değer Yargılarını Yansıtan Kilim Motiflerine Tasarım Açısından Alternatif Bir Yaklaşım; Kaat’ı Sanatında Uygulamaları”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (35), 341-352.

BENDASON, N. (1991). Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları, (Çev.: Şirin Tekeli). İletişim Yayınları, İstanbul.

BOCK, G. (2004). Avrupa Tarihinde Kadınlar. (Çev.: Zehra Aksu Yilmazer). Literatür Yayınları, İstanbul.

BULUT, M. (2021). 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Mücadele Günü Programı Açılış Konuşması, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Araştırma Merkezi Müdürlüğü.

CAN, Ş. (2016). Klasik Yunan Mitolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

DENİZ, B. (2010). Anadolu-Türk Halı Ve Düz Dokuma Yaygıllarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi. Akdeniz Sanat, 3(5), 51-74.

EĞİNLİ TEMEL, A., NAZLI, A. K. (2018). “Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller”, Egemia, 2, 56-74.

ELİADE, M. (2017). İmgeler ve Simgeler (Çev.: Mehmet Ali Kılıncıbay). Dogu Batı Yayınları, Ankara.

GİBSON, C. (2017). Semboller Nasıl Okunur?. (4. Baskı). (Çev.: Cem Alpan). Yem Yayınları, İstanbul.

GÖMEÇ, S. (2009). Türk Destanlarına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara.

GÖMEÇ, S. (2012). Türk Kültürünün Ana Hatları. (2.Baskı). Berikan Yayınevi, Ankara.

İSKENDERZADE, L. A. (2007). “Dede Korkut Hikayelerinin Türk Plastik Sanatlara Yansıması”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (17), 319-340.

KAYABAŞI, N., BOZKURT, H., ÖZKOCA, B. (2016). “Çorum El Sanatlarında

Kullanılan Motifler Ve Anlamları”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 39-62.

KIZIL, H. (2018). “Özellikleri Açısından Sembol”, e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi (Journal of Oriental Scientific Research) (JOSR), 10(4), 1306-1327.

OYMA, N. R. (2019). “Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi”, Arış Dergisi, (14), 4-22.

ÖZ ÇELİKBAŞ, E. (2018). “Türk Sanatında Mistik Bağlamda Geometrik Sembolizme Genel Bakış”. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 1(1), 55-66.

ROSENBERG, D. (2017). Dünya Mitolojisi, (5. Baskı). İmge Kitabevi.

<https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/Sayfalar/Detay.aspx?Ogeld=9&Liste=Slogan>

<https://www.fsga.edu.tr/kadina-yonelik-siddet>

kulturportali.gov.tr/portal/en-yaygin-kullanilan-adolu-motifleri

<https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-11596/yin-ve-yang/>

https://www.instagram.com/tv/Ca2Hp-mtzbn/?utm_source=ig_web_copy_link

<https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/emine-erdogan-hanımefendi-ve-bakanimiz-derya-yanık-kadının-gucu-turkiye-nin-gucu-programina-katildi/>